

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Важливою проблемою для педагогічної теорії та практики залишається питання удосконалення навчального процесу, активізації пізнавальної діяльності учнів, розширення сфери їх інтересів, особливо на профільному рівні в старших класах.

Актуальність теми відповідає соціокультурним вимогам сьогодення, відповідно до яких, освіта повинна мати гуманістичне, особистісно-орієнтоване спрямування, унаслідок чого знання, уміння й навички перетворюються із мети навчання в засоби розвитку пізнавальних і особистісних якостей учнів.

В Законі України "Про освіту" сказано, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу.

Закон України «Про загальну середню освіту» спрямовує загальну середню освіту на забезпечення всебічного розвитку особистості шляхом навчання та виховання, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання і виховання, на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави.

Переважає більшість педагогів прагне змінити практику своєї роботи, щоби сприяти активному навчанню учнів і розвитку в них критичного мислення. Вони хочуть, щоб учні не просто запам'ятовували навчальний матеріал, а запитували, досліджували, творили, вирішували, інтерпретували та дебатували за його змістом. Таке навчання сьогодні вважається найкращою практикою. Дослідження показують, що саме на активних заняттях – якщо їх орієнтовано на досягнення конкретних цілей і добре організовано – учні засвоюють матеріал найбільш повно і з користю для себе. Це означає, що учні думають про те, що вони вивчають, застосовують це в ситуаціях реального життя або для подальшого навчання та можуть продовжувати вчитися самостійно. Навчання, результати якого можна використовувати, причому протягом значного часу, - набагато ефективніший шлях використання часу, ресурсів педагога й суспільства, аніж навчання, що залишає учнів пасивними, стомлює вчителя одноманітністю й результати якого швидко забуваються, оскільки вони не розвиваються та не використовуються на практиці.

Завдання сучасної школи – навчити учнів самим планувати свою діяльність, самостійно здобувати знання. У цьому полягає основна відмінність традиційної школи, що переказує знання, від сучасної, яка керує знаннями. Стандарти міжнародної освіти тим і відрізняються від догматичної освіти, що в центрі демократичної школи завжди перебуває особистість: її свобода розвитку, свобода думки і свобода слова.

Нова програма з англійської мови для загальноосвітніх шкіл чітко визначає головну мету навчання іноземних мов на сучасному етапі – це формування в учнів комунікативної компетенції, як в усній, так і в письмовій формах. Тому навчальний процес здійснюється з опорою на принципи:

- 1) комунікативної спрямованості;
- 2) соціокультурного спрямування;
- 3) взаємопов'язаного навчання всіх видів;
- 4) домінуючої ролі вправ, завдань, що підкреслюють специфіку оволодіння іноземною мовою, тобто досягнення належного рівня сформованості навичок і вмінь шляхом організації інтенсивної трудової діяльності.

За таких умов не можна обійтися без активних методів навчання.

Роль і місце активних методів навчання в розвитку розумової діяльності учнів

Активізація навчально-пізнавальної діяльності – це процес, направлений на мобілізацію вчителем (за допомогою спеціальних заходів) інтелектуальних, морально-вольових та фізичних сил учнів, розвиток здібності подолати труднощі, активну самостійну роботу. Крім того, активізацію навчально-пізнавальної діяльності не можна розглядати в сучасних умовах розвитку школи тільки як процес керування активності учнів. Вона одночасно є процесом і результатом стимулювання активності учнів.

Незважаючи на різні підходи науковців до процесу активізації навчально-пізнавальної діяльності, більшість із них погоджуються з визначенням таких складників пізнавальної активності:

- мотиваційні (потреба в пізнанні, прагнення до самовдосконалення);
- психічні якості (емоційне сприйняття, творча уява, мислення, мовленнєва компетентність);
- інструментальні (форми, методи, технології).

Дослідники визначають, що необхідним для розвитку пізнавальної активності особистості є самопізнання. Для успішного розвитку особистості на уроках англійської мови існує ряд психічних якостей, а саме: психологія уваги, логічне мислення, творча фантазія. Важливу роль у розвитку пізнавальної активності учнів відіграють уміння емоційно сприймати, глибоко осмислювати події, висловлювати свої судження.

Розвитку пізнавальної діяльності може сприяти використання структури навчального матеріалу і спеціально організована взаємодія видів пізнавальної діяльності з опорою на узагальнені наочні орієнтири, визначені педагогічні умови і розроблені адекватні організаційні форми, методи, прийоми

навчання. Пізнавальна діяльність сприяє формуванню світоглядних знань підлітків, що є найбільш складною синтетичною формою духовного освоєння діяльності. Новизна в поглядах на проблему активізації пізнавальної діяльності учнів визначається соціальними змінами, що відбуваються в державі, які загострюють потребу суспільства в активній особистості. Формування особистості, її якісні зміни проходять в діяльності, зокрема в пізнавальній, в основі якої є співробітництво учнів в головному для них виді діяльності — навчанні. У процесі колективної навчально-пізнавальної діяльності можна формувати такі риси особистості, як пізнавальна самостійність і активність, колективізм, відповідальність, а також можливість взаємозв'язаного формування творчого і відповідального становлення до навчання.

Засоби і прийоми активізації пізнавальної діяльності підлітків допомагають виробленню у них прийомів навчальної праці, сприяють розумовому розвитку, ефективному використанню часу, підвищенню якості знань. Поняття "прийом", "вид пізнавальної діяльності", "пізнавальне вміння (дія)" вважаються синонімами. Ці терміни характеризують уміння, що входять у такі групи: початкові логічні прийоми мислення та специфічні прийоми пізнавальної діяльності.

Активні методи навчання

Активні методи навчання - це методи, які спонукають учнів до активної розумової і практичної діяльності у процесі оволодіння навчальним матеріалом. Активне навчання передбачає використання такої системи методів, яка спрямована головним чином не на виклад викладачем готових знань, їх запам'ятовування і відтворення, а на самостійне оволодіння учнями знаннями і вміннями у процесі активної розумової і практичної діяльності.

А. Вербицький інтерпретує сутність цього поняття наступним чином: активне навчання знаменує собою перехід від переважно регламентованих, алгоритмізованих, програмованих форм і методів організації дидактичного процесу до розвиваючих, проблемних, дослідницьких, пошукових, що забезпечує народження пізнавальних мотивів та інтересів, умов для творчості в навчанні.

М. Новик виділяє наступні відмітні особливості активного навчання:

- примусова активізація мислення, коли учень змушений бути активним незалежно від його бажання;
- досить тривалий час залучення учнів у навчальний процес, оскільки їх активність повинна бути не короткочасною і епізодичною, а значною мірою стійкою і тривалою (тобто протягом всього заняття);
- самостійне творче вироблення рішень, підвищена ступінь мотивації та емоційності учнів.

Активні методи навчання можуть бути використані на різних етапах навчального процесу. Залежно від спрямованості активні методи навчання діляться на:

- неімітаційні;

- імітаційні, які передбачають, як правило, навчання професійним умінням і навичкам та пов'язані з моделюванням професійної діяльності, інакше кажучи, імітуються як ситуація, так і сама професійна діяльність;

- неігрові, що передбачають аналіз конкретних ситуацій; рішення ситуаційних задач; вправи, виконання індивідуальних завдань;

- ігрові, розігрування ролей (рольова, ділова гра).

Існує багато активних методів навчання. Підбирати такі методи необхідно з урахуванням вікової категорії групи, класу, їх життєвого досвіду та знань. Великий інтерес викликають наступні методи:

- дискусійний;
- метод рольових ігор;
- метод проектів;
- використання мультимедійних (комп'ютерних) технологій;
- метод учнівського портфоліо;
- проблемне навчання.

Ці методи не можна назвати новими. Однак, їх застосування до цього часу не було системним. Вони пов'язані між собою тим, що їх форми і зміст дозволяють формувати, поряд із комунікативною компетенцією, окремі комунікативні та інтелектуальні вміння, які в сукупності складають уміння критичного мислення

Принципи та фази активного навчання

Навчальний процес з використанням активних методів базується на сукупності загально дидактичних принципів навчання:

1. Принцип рівноваги між змістом та методом навчання.
2. Принцип відповідності змісту і методів цілям навчання.
3. Принцип проблемності.
4. Принцип «негативного досвіду».
5. Принцип «від простого до складного».
6. Принцип організації колективної діяльності.
7. Принцип випереджуючого навчання.
8. Принцип економії навчального часу.

Активні методи навчання дозволяють істотно скоротити витрати часу на засвоєння знань та формування вмінь та навичок, так як засвоєння знань, оволодіння практичними прийомами роботи та вироблення навичок здійснюється одночасно, в єдиному процесі вирішення задач, аналізу ситуації або ділової гри.

Слід виділити наступні фази активного навчання:

1. Фаза актуалізації.

Кожен урок починається з фази актуалізації (передбачення), під час якої вчитель спрямовує учнів на те, щоб вони думали над темою, яку починають вивчати, і ставили запитання.

Фаза актуалізації має на меті:

- оживити в пам'яті учнів уже наявні знання;
- неформальним шляхом оцінити те, що вони вже знають(у тому числі їхні помилкові уявлення чи ідеї);

- встановити мету навчання;
- зосередити увагу учнів на темі;
- представити контекст для того, щоб вони зрозуміли нові ідеї.

2. Фаза побудови знань.

Після такого початку уроку вчитель підводить учнів до формулювання запитань, пошуку, осмислення матеріалу, відповідей на попередні запитання, визначення нових запитань і намагання відповісти на них. Ця друга, або середня, фаза називається фазою побудови знань.

Ця фаза відбувається в основній частині уроку й має на меті:

- порівняти очікування учнів із тим, що вивчається;
- переглянути очікування та висловити нові;
- виявити основні моменти;
- відстежити процеси мислення (перебіг думок учнів);
- зробити висновки і узагальнення матеріалу;
- поєднати зміст уроку з особистим досвідом учнів;
- поставити запитання до вивченого на уроці матеріалу.

3. Фаза консолідації.

Коли учні зрозуміли ідеї уроку, до того як урок буде закінчено, необхідно переходити до наступної фази. Учитель спонукає учнів відрефлексувати те, про що дізналися, та запитати себе, що це означає для них, як це змінює їхні попередні уявлення, зрештою, як вони зможуть це використовувати. Ця третя фаза уроку називається фазою консолідації.

Фаза має на меті:

- узагальнити основні ідеї;
- інтерпретувати визначені ідеї;
- обмінятися думками;
- виявити особисте ставлення;
- апробувати ці ідеї;
- оцінити, як відбувається процес навчання;
- поставити додаткові запитання.

Саме застосування активних методів на відміну від традиційних, активізує розумові процеси учнів, спонукає їх до постійного творчого пошуку, вчить учнів аналізувати інформацію, будувати зв'язне логічне висловлювання, вчить спілкуванню один з одним, уміттю правильно викладати свою точку зору, терпимо ставитися до думки іншої людини. Всі ці вміння є фундаментом їхнього майбутнього. Таким чином, можна сказати, що активні методи спрямовані на створення сприятливого мотиваційного й емоційного фону на занятті з іноземної мови, що призводить до розвитку стійкого інтересу до його вивчення.

Проблемне навчання як спосіб формування творчої активності та пізнавальних інтересів учня на уроках англійської мови

Цей мудрий афоризм дуже точно виражає сутність проблемного навчання. Іншими словами, основу проблемного навчання становить сукупність взаємопов'язаних методів та засобів, що забезпечують можливість

творчої участі учнів в процесі засвоєння нових знань, формування творчого мислення та пізнавальних інтересів особистості.

Проблемне навчання – це система методів навчання, при якій учні отримують знання не шляхом заучування та запам'ятовування їх в готовому вигляді, а в результаті роботи мислення по вирішенню проблем та проблемних задач, побудованих на змісті матеріалу, що вивчається. Проблемне навчання використовується вчителем як на стадії представлення нового матеріалу, так і на стадії його закріплення в процесі мовленнєвої практики на різних етапах навчання учнів.

Сучасний вчитель – прибічник проблемного навчання, так як в основу системи його роботи покладена теорія, провідними ідеями якої є розвиток авторської позиції учня та безоцінювальна реакція на його висловлювання. На уроках мають підніматися проблеми, які цікавлять учня, тому що це полегшує засвоєння матеріалу і сприяє розвитку мовлення.

Причини виникнення проблемного навчання в сучасному освітньому просторі:

- поява «дітей вулиці» з «духовною пустотою»;
- відсутність навичок дослідницької роботи, пошукової діяльності;
- надмірно тривале проведення часу перед телевізорами та комп'ютерами;
- нездатність працювати в атмосфері співпраці;
- недостатність виховної роботи, спрямованої на розвиток комунікабельності, здатності здійснювати моральний вибір;
- наявність неправильно організованої диференціації з боку вчителя, яка принижує слабих і стверджує пріоритет сильних учнів.

За допомогою проблемного навчання на уроках англійської мови можливо:

- виявити індивідуальні нахили кожного учня;
- навчати спостерігати, досліджувати, активізувати розумову діяльність;
- навчати слухати і чути один одного, поважати думку співрозмовника;
- зацікавити учнів у пізнанні оточуючого світу;
- змінити роль вчителя (вчитель – не контролер, а наставник, порадник, джерело інформації, який розділяє загальну відповідальність за результат).

Цілі та задачі проблемного навчання

Метою педагогічної діяльності сучасного вчителя є формування в учнів вміння гнучко орієнтуватися та адаптуватися в життєвих ситуаціях, які постійно змінюються, самостійно набувати знань, яких не вистачає для самореалізації.

Для досягнення бажаного результату із поставленої мети витікають наступні задачі:

Навчальні:

- формування навчальних навичок роботи;

- формування комунікативних вмінь, необхідних для спілкування в навчально-трудовій, соціально-побутовій та соціокультурній сферах;

- пізнання досягнень національних та загальнолюдських цінностей.

Розвиваючі:

- розвивати здатність самостійно знаходити та використовувати необхідну інформацію;

- розвиток навичок взаємоконтролю та самоконтролю;

- розвиток норм етикету (мовленнєвий такт та поведінка).

Виховні:

- вдосконалення моральних якостей особистості (гуманність, патріотизм, взаємодопомога, толерантність, співпраця);

- вироблення мовної, етнічної та расової терпимості, поваги до інших культур;

- ознайомлення з культурою країни, мова якої вивчається, та її зв'язками зі світовою культурою.

Функції та методи проблемного навчання

Загальні функції проблемного навчання:

- засвоєння учнями системи знань і способів розумової практичної діяльності;

- розвиток пізнавальної самостійності і творчих здібностей учнів;

- формування діалектико-матеріалістичного мислення школярів (як основи).

Крім того проблемне навчання має спеціальні функції:

- виховання навичок творчого засвоєння знань (застосування окремих логічних прийомів і способів творчої діяльності);

- виховання навичок творчого застосування знань (застосування засвоєних знань у новій ситуації) і уміння вирішувати навчальні проблеми;

- формування і накопичення досвіду творчої діяльності (оволодіння методами наукового дослідження, вирішення практичних проблем і художнього відображення дійсності).

Система методів проблемного навчання представляє собою органічне поєднання загальних і бінарних методів.

Система загальних методів (найбільш відома номенклатура методів, запропонована М.Н. Скаткіним і І.Я. Лернером):

- 1) Пояснювально-ілюстративний;

- 2) Репродуктивний;

- 3) Проблемний;

- 4) Частково-пошуковий;

- 5) Дослідницький метод.

Система бінарних методів - інформаційно-репродуктивний, інформаційно-евристичний та інші методи викладання.

В цілому можна говорити про шість дидактичних способів організації процесу проблемного навчання, що представляють собою три види викладу навчального матеріалу вчителем і три види організації ним самостійної навчальної діяльності учнів:

1) Монологічний. При монологічному методі вчитель сам пояснює сутність нових понять, фактів, дає учням готові висновки науки, але це робиться в умовах проблемної ситуації. Форма викладу - розповідь, лекція.

2) Міркуючий. Перший варіант - створивши проблемну ситуацію, вчитель аналізує фактичний матеріал, робить висновки і узагальнення. Другий варіант - викладати тему вчитель намагається шляхом пошуку і відкриття вченого, тобто він як би створює штучну логіку наукового пошуку шляхом побудови суджень і висновків на основі логіки пізнавального процесу. Форма – бесіда, лекція.

3) Діалогічний являє собою діалог вчителя з колективом учнів. Учитель у створеній ним проблемній ситуації сам ставить проблему і вирішує її, але за допомогою учнів, тобто вони активно беруть участь в постановці проблеми, висуненні припущень і доказі гіпотез. Діяльності учнів властиво поєднання репродуктивного і частково-пошукового методів навчання. Основні форми викладання - пошукова бесіда, розповідь.

4) Евристичний. Суть евристичного методу полягає в тому, що відкриття нового закону, правила тощо відбувається не вчителем, за участю учнів, а самими учнями під керівництвом і за допомогою вчителя. Формою реалізації цього методу є поєднання евристичної бесіди та вирішенням проблемних задач і завдань.

5) Дослідницький. Організовується учителем шляхом постановки перед учнями теоретичних і практичних дослідницьких завдань, які мають високий рівень проблемності. Учень здійснює логічні операції самостійно, розкриваючи сутність нового поняття і нового способу дії. За формою організації дослідні роботи можуть бути різноманітні: учнівський експеримент, екскурсія та збір фактів, бесіди з населенням, підготовка доповіді, конструювання та моделювання.

6) Метод програмованих завдань. Це метод, при якому учні за допомогою підготовлених дидактичних засобів можуть здобувати нові знання і нові навички.

Для досягнення високого рівня іноземної мови викладачеві важливо знати новітні методи викладання, спеціальні навчальні техніки та прийоми, щоб оптимально підібрати той чи інший метод відповідно до рівня знань, потреб, інтересів учнів тощо. Раціональне та вмотивоване використання методів навчання на заняттях іноземної мови вимагає креативного підходу з боку викладача, адже педагогіка є наукою і мистецтвом одночасно, тому і підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчості вчителя.

При відборі сучасних методів навчання необхідно врахувати наступні критерії, відповідно до яких використані методи повинні:

- створювати атмосферу, в якій учень відчуває себе вільно і комфортно, стимулювати його інтереси, розвивати бажання практичного вживання іноземної мови;
- заохочувати учня в цілому, зачіпаючи його емоції, почуття, тощо;
- стимулювати його мовні, когнітивні і творчі здібності;

- активізувати учня, роблячи його головною діючою персоною в навчальному процесі, активно взаємодіючою з другими учасниками цього процесу;

- створювати ситуації, в яких вчитель не є центральною фігурою, тобто, учень повинен усвідомити, що вивчення іноземної мови пов'язано з його особистістю і інтересами, а не з прийомами і засобами навчання використаних викладачем;

- навчити учня працювати над мовою самостійно на рівні його фізичних, інтелектуальних і емоційних можливостей – одночасно забезпечити диференціацію і індивідуалізацію навчального процесу;

- передбачити різні види роботи в класі: індивідуальну, групову, колективну, в певній мірі, стимулюючи активність учнів, їх самостійність, творчість.

Проблемні ситуації та способи їх створення на уроках англійської мови

Проблемні ситуації - це усвідомлене суб'єктом утруднення, шляхи подолання якого потребують пошуку нових способів дій. Для подолання труднощів необхідні дві умови:

- необхідно усвідомити, побачити утруднення;
- важливо, щоб виникла потреба, бажання вирішити це утруднення.

Те, що проблемні ситуації - джерело мислення, не означає, що будь-яка проблемна ситуація неодмінно спонукає мислення. Процес мислення виникає, якщо у суб'єкта (учня) є певні знання в цій галузі. Разом з тим він повинен усвідомлювати недостатність своїх знань для вирішення проблем.

Як психологічна категорія проблема - явище суб'єктивне, вона втрачає психічний стан під час зіткнення з суперечністю.

Проблемний характер мають лише ті завдання, в яких міститься практична чи теоретична трудність, яка потребує дослідницької активності. При подоланні індивідом трудності завдання втрачає свій проблематичний характер.

Отже, саме проблемна ситуація допомагає викликати пізнавальну потребу в учнів, тим самим створити умови для засвоєння нового матеріалу.

Проблемна ситуація повинна відповідати таким вимогам:

- вона повинна бути адекватною реальній ситуації спілкування;
- зрозумілою для учнів;
- виховувати в них уважне ставлення до співбесідника, ініціативність;

- викликати інтерес до завдання, бажання добре його виконати.

Головний акцент повинен бути зроблений на створенні ситуації, як системи взаємовідносин між тими, хто спілкується.

Система взаємовідносин між співрозмовниками досить різноманітна. Вона охоплює різні сфери їх суспільного і матеріального життя; соціальні відносини, відносини спільної діяльності; статусно-рольові відносини. Ці відносини характерні і для учнів.

Проблемні ситуації, проблемні тексти, а також врахування особистого досвіду учнів можуть допомогти керувати навчальним процесом. Обговорення ситуацій, побудованих на основі взаємовідносин, дозволяє зробити процес навчання максимально природним, наближеним до умов реального спілкування.

Природна потреба в спілкуванні іноземною мовою може бути викликана за допомогою ситуацій, пов'язаних зі ставленнями до інших людей, з дружбою, традицією, природою, мистецтвом.

Ці ситуації повинні сприяти формуванню різних думок учнів і не давати однозначного рішення. Обговорення таких ситуацій дозволяє порівняти різні думки, викликає в учня потребу захистити свою думку.

Проблемні ситуації можуть бути різного виду:

- проблемно-інформаційні, засновані на різному ступені інформованості співбесідника, коли один співбесідник щось знає, а інший хоче ще знати;
- проблемно-спонукальні, коли один спонукає до діяльності іншого;
- проблемно-оцінюючі, коли співбесідника спонукають до висловлення свого ставлення, своєї позиції.

У всіх цих випадках використовується індивідуальний досвід учнів, в них розкривається фантазія, вигадка як форма творчого мислення з опорою на іноземне мовлення. Останнє, в свою чергу, удосконалюється як необхідний засіб їх реалізації.

Поширене висловлювання стимулюють ситуації такого типу:

- Ти прийшов із школи пізніше, ніж звичайно. Поясни чому?
- Ти такий засмаглий! Скажи, де ти був влітку, як відпочивав?

Ситуації сприяють вільному висловлюванню, вони можуть бути тематичними і нетематичними:

- Ти листуєшся з хлопчиком з Англії. Напиши йому, де і як ти проводив свої канікули. Розкажи нам, що ти йому на пишеш.

Значення таких ситуацій у тому, що вони стимулюють мовленнєву діяльність. Такі ситуації допомагають зробити процес навчання керованим, тому що сама ситуація безпосередньо націлює думки учнів в потрібному напрямку пошуку змісту висловлювання.

Створення таких ситуацій передбачає декілька цілей:

- (головна) активізація розумової діяльності учнів;
- розвиток навичок мови, діалогічного й монологічного мовлення;
- повторення й закріплення певного лексичного й граматичного матеріалу;
- служити способом перевірки розуміння прочитаного.

Створенню проблемних ситуацій передуює робота, спрямована на закріплення мовленнєвих зразків. Реакція на таку ситуацію і є рішення проблемного завдання.

Використання ситуацій буде успішним, якщо:

- ситуації дібрані на весь курс навчання;

- дібрані ситуації подаються в системі, що сприяє формуванню вміння логічно, послідовно висловлюватися і забезпечити перехід від однієї моделі до другої.

Особливо важливе значення питання "Чому?". Без нього ні активне навчання, ні наукове дослідження неможливі. Таким чином, учителю необхідно створювати проблемні ситуації з урахуванням типових помилок учнів, що робить знання більш усвідомленими, міцними і допомагає учням подолати неправильні уявлення, вчить мислити, робити самостійні висновки, узагальнення.

Активні методи проблемного навчання

Навчальна тематична дискусія

При обговоренні теоретичних та практичних проблем доцільно використовувати метод дискусії для обміну досвідом між учнями, для уточнення та узгодження позицій всіх учасників дискусії, для вироблення єдиного підходу до аналізу певного явища та ін.

Досвід показує, що метод навчальних дискусій покращує та закріплює знання, збільшує об'єм нової інформації, виробляє вміння сперечатись, доводити, захищати та відстоювати свою думку та прислуховуватись до думки інших.

Дискусія потребує хорошої організації, тому слід завчасно скласти план її проведення, де треба відмітити:

- декілька головних запитань та по 3-4 додаткових, за допомогою яких охоплюється основний зміст теми;
- вступ спрямований на зав'язку дискусії;
- основні аргументи та тези, які будуть головним орієнтиром в ході обговорення;
- завдання найсильнішим учням для виконання ролі опонентів в ряді ключових позицій.

Дискусія має певну динаміку, в якій чітко виділяються три етапи: зав'язка, колективне обговорення, підведення підсумків.

Метод «круглого столу»

Колективний обмін думками, спільний пошук істини за «круглим столом» визнано одним із ефективних методів навчання на старшому етапі. Як правило, цей метод використовують при зустрічі з запрошеними гостями: носіями мови, учнями, що повернулись із туристичних поїздок, експертами з певних питань. Важливо створити приємну атмосферу довіри і заохочувати до розмови всіх учасників «круглого столу».

Ділова гра

Ділова гра – це педагогічний прийом моделювання різноманітних ситуацій, які мають на меті навчити учнів приймати рішення. Плануючи ділову гру, слід спрогнозувати досягнення необхідних цілей і слідувати вимогам ділової гри:

- гра проводиться в атмосфері невимушеності та пошуку із залученням максимальної кількості учнів;

- враховуються інтелектуальні здібності, вікові та індивідуальні особливості учнів, їх рівень знань та інтереси;

- доводяться до відома правила гри.

Ділова гра складається з трьох етапів: підготовка до гри (визначення цілей, встановлення правил гри, розподіл ролей, розробка критеріїв оцінювання, методичне та матеріальне забезпечення гри, визначення завдань на самопідготовку, розрахунок часу, теоретична підготовка), проведення ділової гри та підведення підсумків.

До ділових ігор можна віднести дебати, ток-шоу, ліберальні клуби, вікторини, КВК та ін.

Інтелектуальний штурм

Сутність методу «інтелектуальний штурм» заключається в колективному пошуку нетрадиційних шляхів рішення проблеми. Цей метод можна використовувати по-різному, залежно від теми уроку: в неповному короткотривалому вигляді як мовленнєву розминку або ж в повному обсязі.

Для того, щоб урок в рамках методу «інтелектуального штурму» був успішним, доцільно проводити його по етапах:

1) формулювання проблеми, яку необхідно вирішити, обґрунтування задач для пошуку рішень;

2) тренувальна розминка у вигляді швидких запитань та відповідей;

3) мозкова атака-штурм поставленої проблеми;

4) оцінка та відбір найкращих ідей;

5) повідомлення результатів мозкової атаки, прийняття колективного рішення.

Аналіз конкретних ситуацій

Перевага цього методу заключається в тому, що на уроках є унікальна можливість створити конкретні проблемні ситуації із шкільної, побутової або сімейної практики. Учні з особливим ентузіазмом беруть участь в аналізі ситуацій та приймають оптимальне рішення, так як теми дуже близькі і зрозумілі, а, як наслідок, цікаві та актуальні.

Залежно від теми уроку та особливостей змістовного матеріалу можна застосовувати різні види ситуацій:

1) Ситуація-ілюстрація (наводиться приклад із шкільної практики або особистого досвіду);

2) Ситуація-оцінка (учням пропонується опис конкретного вчинку; їх задача – оцінити значення ситуації та правильність дій школярів);

3) Ситуація-вправа (учні проводять в групі невеликі опитування, досліді, аналізують результати, дають поради).